THE ISRAELITE PRESS
The only Jewish Newspaper in Western Canada.
דאָס אידישע וואָרט
Office and Place of Business: Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave., E.
Published daily except Saturday and Sunday.
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA.
Subscription: $6.00 per year.
Established 1910 Phones: 55 409—52 213
WINNIPEG — MANITOBA

רואיקער אין ארץ-ישראל

ניט געקוקט אויף אלע פארזיכערונגען פון דער רעגירונג אז זי וועט האלטן ארדענונג אין לאנד, האָט אין ארץ־ישראל קאָנטיק פאָרט געהערשט א נערוועזע שטימונג אין פארבינדונג מיט די אראבישע פראָטעסטן קעגן די פאר'חתמ'עטע געוויר סקלאדן אין די אידישע קאָלאָניעס. די אידישע באפעלקערונג האָט שוין געהאט אירע דערפארונגען מיט דער רעגירונג, און אָט די דערפארונגען האָבן ניט געווירקט אויף צו פארשטארקן זייער צוטרוי צו איר . . .

עס זעט אָבער אויס, אז דאָס מאָל האָט די רעגירונג טאקע געמיינט ערנסט, און אז זי האָט אָנגענומען די נייטיקע מיטלען צו פארהינטן דאָס לאנד פון די דראָענדיקע אומארדענונגען. זי האָט פארמאכט דאָס טויל די אראבישע העצער, און האָט זיי שוין דערמיט אליין אין דער גרעסטער מאָס אנטוואפנט, און דערצו האָט זי געמאכט די נויטיקע פארבאריישונגען אונטערצודריקן יעדן מעגלאכן אויסברוך.

די אראבישע פירער האָבן קאָנטיק געוואוסט אז די רעגירונג איז אנטשלאָסן ניט צו דערלאָזן צו קיין אומרוהן, און זיי האָבן ניט געוואגט צו פארטעפן זיך קעגן איר. אין אזוי איז דער קריטישער טאָג פון דעם אראבישן סטרייק דעם זונטאָג, ניט געקוקט אויף דעם פארהעלטנסמעסיקן דערפאָלג פון דעם סטרייק, דורכגעגאנגען רואיק, מיטן אויסנאָם פון אן אינצידענט אין שכם, וואָס איז אגב א אידן־רייצע שטאָט.

אין דאָס ברייננגס אינז אריין אויפ'ן געדאנק, אז די בלוטיקע פאָסירונגען פון אוגוסט, 1929, וואָלטן אויך געקאָנט אויסגעמידן ווערן וועגן די רעגירונג וואָלט געהאנדלט אזוי אנטשלאָסן, ווי אין דעם איצטיקן פאל. אָט האָבן דאָן ניט געפעלט קיין וואָרנונגען צו דער רעגירונג וועגן דער אָנקומענדיקער געפאר, אָבער זי האָט די וואָרנונגען אינגאנצן רירט, האָט געלאָזן פריי צו הנעגען אין צו רופן צו פאָגראָמען, און וועגן דער אויסברוך איז געקומען, איז די רעגירונג געווען איינגאנצן ניט צו־געגרייט צו פארהאוועט זיך מיט מיט.

די אינטאָטאָפן האָבן דאָן געגרופן דעם אראבישן פינסטערן המון מיט'ן לאָזונג "קומט, די רעגירונג איז אויף אונזער זייט". — און דער איינדרוק קאָן זיין, אז אויב אפילו ניט דירעקט, זיינען זיי אומדירעקט ניט געווען וויט פון אמת . . .

די אידישע באפעלקערונג פון לאנד און די אידן אומעטום קאָנען איצט זיין זיכערער פאר'ן גורל פונ'ם אידישן ישוב אין ארץ־ישראל: די רעגירונג איז אמווייניקסטנס איצט אנטשלאָסן ניט צו דערלאָזן צו קיין איבער'חור'ונג פון די בלוטיקע פאָסירונגען פון 1929.

כינעס גרויסע טראגעדיע

די וועלט איז געוויינט געווארן צו הערן וועגן גרויסע טראגעדיעס אינ'ם לעבן פונ'ם פינף־הונדערט־מיליאָניק כינעזישן פאָלק. בלוט־מיקער בירגער קריג, אנארכיע, באנדיטיזם, שקלאפעריי, אומבאשרייבלאכע אויסקייט אין עלנד, הונגער, עפידעמיעס און אנדערע אָנשיקע־נישן זיינען "געוויינלאכע פאָסירונגען" אינ'ם לעבן פונ'ם גרויסן פאָלק פונ'ם לאנד פון אויפגייענדיקער זון.

אָבער א גוואלדיקע טראגעדיע וואָס האָט איצט געטראָפן דאָס כינעזישע לאנד איז איסערגעוויינלאך גרויס אפילו פאר דעם געפלאָגטן כינעזישן פאָלק. די פארפייענדיגן וואָס בושעווען איצט אין די סאמע געדיכטסטע באפעלקערטע פראָווינצן פון כינע איז ניט נאר איינער פון די גרעסטע אומגליקן אין דער געשיכטע פון כינע, נאר איינע פון די שווערסטע קאטאסטראָפעס אין דער מענשלאכער געשיכטע בכלל.

מיט די מיטלען וואָס דער מענשלאכער זשעני האָט דערפונדן, וואָלט די קאטאסטראָפע געקאָנט אויסגעמידן ווערן. — אמווייניקסטנס וואָלט מען געקאָנט אויסמיידן די שווידערלאכע צאָל קרבנות. די פאר־איינקטע שטאָטן אויסמיידן אין אַ פאר יאָר צוריק געהאט א קאטאס־טראָפאלע פארפלייצונג, אָבער זי איז שנעל געצוימט געווארן, און די צאָל קרבנות איז געווען אָן א פארגלייך קלענער, ווי אין דער כינעזי־שער פארפלייצונג.

אבער כינע איז שרעקלאך אָרעם אין געלט און אין אנדערע מיטלען. די גאנצע ענערגיע פון פאָלק ווערט פארשווענדעט אויף בירגער קריג און אויף באקעמפן דעם באנדיטיזם . . . זי שטיים איצט הילפלאָז אין פנים פון דער גוואלדיקער נאטירלאכער קאטאסטראָפע.

די וועלט וואָלט געקאָנט און געדארפט איר העלפן צו קומען צו זיך, איינצושטעלן אר'דענונג, אָפשאפן די שלעק און פו'רענישן'ן וואָס פלאָגן דאָס לאנד, און פטור ווערן פון דער דריקנדיקער אָרימקייט. א פאָלק מיט אן אלטער קולטור, וואָלט געווען א ברכה פאר דער גאנצער מענשהייט.

אָבער מיר לעבן אין א וועלט וואו מען האָט אין אזעלכע פאלן ליב צו האנדלען אויף מזומן, און ניט אין אויף קרעדיט. פאר יעדער הילף וואָס די דרויסנדיקע וועלט גיט צו כינע, וויל זי באלדיקע געגאָלט, — צו פארשקלאפן די כינעזישע מאסן פאָרשיטיס און עקאָנאָמיש.

און אויף דעם וועג קאָן כינע ניט געהאלפן ווערן, נאָר זי קאָן גיכער נאָך מער פארשקלאפט ווערן און דערפירט ווערן צום אָפּגרונט.

לינדבערגס רייזע

די רייזע וואָס לינדבערג מיט זיין פרוי האָט בשלום דורכגע־מאכט פון די פאראייניקטע שטאטן קיין יאפאן איז געווען איינע פון די ריזיקאלישסטע רייזעס וואָס דער באריטער לופט־פליער האָט וועגן דורכגעמאכט. די דאָזיקע זיכערקייט אָבער מיט וועלכער דער באריטער לופט־פליער האָט די רייזע אינגעגענומען, מיטגעמעדיק מיט זיך זיין פרוי, ציינט, אז ער האָט געגלויבט אין זיין עראָפלאן אויף דורכמאכן בשלום די געפארן.

די רייזע, ווי זיין ערשטע וואָס האָט אים געמאכט באריטס, פון די שטאטן קיין אייראָפע אליין אין זיין עראָפלאן, האָט אויך א היסטאָרישע באדייטונג פאר דער וויטערדיקער אנטוויקלונג פון לופט־פאר־קער־ליניעס: ער האָט פעסטגעשטעלט די פראקטישקייט פון דעם צפון מארשרוט פאר לופט פארבינדונגען צווישן אמעריקע און אזיע.

דערווייל זיינען נאָך ניט אזוי מזל'דיק געווען די פארזוכן די פארבינדן אויך אייראָפע מיט אמעריקע דורך דעם פיל געגעטערן צפון־דיקן מארשרוט. אָבער די העלדן פון דער לופט שטעלן זיך ניט אָפּ פאר דורכפאלן, און פריער אָדער שפעטער, קאָן מען דערוואַרטן, וועט דער וועג געגעפנט ווערן.

פאר קאנאדע איז דאָס פון באזונדער באדייטונג, ווייל זי וואָלט געווארן דער צענטער פונ'ם לופט פארקער וואָס פארבינדט דריי קאָנ־טינענטן. אין באזונדערס וויכטיק קאָן עס ווערן פאר מאנטרעאָל, אין הארץ פון קאנאדע, וועמעס נייער צפון'דיקער פארט אויפ'ן האדסאָן יס־טשווירטשיל, קאָן נאָך מיט דער צייט ווערן א וויכטיקער לופט־פארט פאר נאָענטער פארבינדונג צווישן אמעריקע און אייראָפּע.

לינדבערגס רייזע, וואָס די גאנצע וועלט האָט נאָכגעפאָלגט מיט אינטערעס, איז דערפאר מיט באזונדער אינטערעס אויפן וועג פון קאנאדע.

"די ליטעראטור גייט אונטער"

אויף דער טעמע שרייבט דער באַ־קאנטער פראנצויזישער ראָמאניסט, מארסעל פרעווא:

שוין עטלאכע יאָר, אז אין אלע אייראָפּעאישע לענדער הערט מען שרייען: "די ליטעראטור גייט אונ־טער", "די ליטעראטור ווערט דעגע־נערירט", "די ראָמאנען באַשעפטיקן זיך נישט מער מיט חשוב'ע פראָב־לעמען, נאָר זיי רייצן די נידערקע אינסטינקטן פונם המון", "דער לע־זער שטארבט אָפּ" און א. וו.

משמעות אז די לאנע איז באמת ערנסט.

איין זאך איז קלאָר: דאָס בוך לעבט איבער א שווערן קריזיס און די צאָל פון די לעזער פאלט. עס איז אבער נישט גענוג קלאָר, וועלכע סיבה האָט גורם געווען צו דעם טרויי־עריקן פאקט.

עס איז נישט אמת, אז מענשן האָ־בען פּלוצלונג אויפגעהערט צו לייע־נען. דאָגעגן איז אמת, אז מען האָט אנגעהויבן צו לעזן עפעס אנדערש, ווי דאָס, וואָס מען האָט אמאָל געלייע־ענט.

די השפעה פון דער מלחמה אויף דער ליטעראטור איז געווען אן אור־סערגעווינלאך שטארקע. די ליטעראַ־טור האָט זיך דראָיקאל געענדערט, פונקט אזוי ווי די פאָליטיק, ווער עס שטודירט דורך דער אנטוויקלונג פון דער נאָך־מלחמה ליטעראטור, שטוינט, צוועגענדיק דעם סיסטעמאטישן און קאָנסעקווענטן פארטשריט, וואָס זי האָט געמאכט אין די פאר מלחמה יאָרן, אָבער די פארמען פון דער דער־ציילונג, אירע קאָנאָנען זיינען גע־בליבן אומבאריראָרט.

נאָכן יאָר 1918 האָט דער ראָמאַ־באקומען אזא גוואלדיקן אימפּולס, אז די פריערדיקע פארמען האָבן זיך גע־מוזט נעדערן. פאר דער מלחמה האָט דער פראנצויזישער ראָמאן דערגרייכט די העכסטע מדרגה פון אן אנטווי־לונג, אין דער צווייטער העלפט פון 19טן יאָרהונדערט האָט פראָנקרייך אנטוויקלונגען אזוי פיל באדייטנדע שריפטשטעלער, וויפיל אלע אייראָפּיי־אישע לענדער צוזאמען האָבן דאָס ניט געהאט. די וויכטיקייט פון די דאָ־זיקע שריפטשטעלער איז קודם כל באשטאנען אין דעם, וואָס דער טאָ־לאנט פונם אויטאָר האָט זיך נישט אראָפּגעלאָזט צום ניוואָ פונם המון, נאָר פארקערט, ער האָט דעם המון אריינגעצוגן צו זיך. די ענדערונג אין די מיינונגען אין משך פון נאָך דער מלחמה יאָרן האָט די שריפטשטעלער געצוואונגען טיפער זיך אריינצוטראַכ־טען אין דער פסיכיק פונם המון, זיך צו רעכענען מיטן פאקט, אז דער לע־זער, הגם ער איז ניט אזוי אועף צוריק, איז געווארן אומגערולדיק און ער האָט געשטעלט דעם שריפטשטעלער נייע פארערונגען. דער דאָזיקער לעזער האָט זיך שוין נישט געפאנט געמען צו קיין בוך, איבער וועלכן ער וואָלט נא־ר נאָכגעדאַכט פארטראַכטן. יע־נע שריפטשטעלער, וואָס האָבן ניט גע־וואָלט נאָכגעבן (ווי פאוֹל בורזשע) זיי־נען פארגעגאנגען אויף אויף זייער אָרט האָט זיך באוויזן א נייער דור, וועלכער האָט מיט זיין עמפינדלאָכן אויער אויפגענומען די קלאנגען פונ'ם נייעם לעזער. דער טאָלאנט איז נישט פארפאלן געווארן, ער האָט זיך גאָר אראָפּגעלאָזט מיט שטאָפּלען נידערי־קער.

ליבע, פסיכאָלאָגישע איבערלעבונ־גען, געוועלשאפטלאכע פראבלעמען אין דער פארם, ווי זיי זיינען איבערגעגעבן געווארן פאר דער מלחמה, האָבן אויפ־געהערט צו אינטערעסירן.

די ערשטע כוואָלע פון די נאָך־מלחמה ראָמאנען זיינען געשריבן גע־ווארן כמעט אויסשליפלאך אויף דער טעמע פון מלחמה. מען קאָן דאָס ווערט פון די דאָזיקע ווערק כלל נישט גרינג־שעצן. די דאָזיקע עפּאָכע האָט אורוס־געפירט אויף דער טריבונע אזעלכע שריפטשטעלער, ווי דאָרזשעלעס, קע־סעל, קאָרקאָס, מאריאק, רעמארק, מאָ־רוא און אנדערע. אָבער באלד האָט מען זיך מיט דער דאָזיקער ליטעראַ־טור איבערגעזעטיקט. אויף דער סצע־נע איז אריין א נייע גענעראציע שרייבער. עס איז געקומען דעאָקאָ־ראָ, דער טיפּשער פארשטייער פון דער דאָזיקער עפּאָכע און מיט אים צוזאמען א רייע אנדערע פון דעם זעלבן זשאנר. מען האָט פארפלייצט דעם ביכער־מארק מיט ווערק, וואָס האָבן געשמייכלט דעם אינסטינקט פון די מאסן, האָבן קיין שום אינדרוק נישט געלאָזט און אויפן צווייטן טאָג זיינען זיי שוין געלעגן אויפן בוידעם.

מיר האָבן איצט א רייע וויכטיקע אויטאָרן אין פראנקרייך: סאנדראָס און לאקרעטעל, אין ענגלאנד — דעפאָקאָ, אָבער ווען מיר וועלן צו־זאמענשטעלן א סטאטיסטיק פון די ווערק, וואָס האָבן איצט דעם גרעסטן דערפאָלג, וועלן מיר קומען צו זייער נישט קיין פרייליכע רעזולטאטן. דעם גרעסטן דערפאָלג האָבן יענע ווערק, וואָס טריאומפירן היינט אין די אויסשטעלונגס פענסטער פון אלע בוך הענדלער אין מארגן וועלן זיי זיך געפינען אין די קוישן פון די נאָסן פארקויפער. צי דארף מען זיך וואונדערן דאָרויס, וואָס מיר לעזן איבער אן עפּאָכע פון א ירידה אין דער ליטעראטור?

דאָס טרויעריקסטע איז, וואָס מיר האָבן נישט קיין מעגלאכקייט די לאָ־גע צו עגדערן. אונז בלייבט נישט מער, ווי קוקן און קאָנסטאָנטירן דעם פאקט.

דאָס אנטוואפענונג פראבלעם רופט ביי היינטיקן טאָג ארויס א גרויסע פאלעמיק אין דער אינטערנאציאָנאלער פרעסע. צוליב די פינאנציעלע שווע־ריקייטן פונם דייטשן רייך אין דער־ענין בחכרח אפּגערוקט געוואָרן אן א זייט. נאָר איצט, ווען די מהומה האָט זיך א ביסל באַרואיקט און דייטשלאנד זוכט מיט איינענע כחות אן אויסגאנג פון איר שווערער לאגע, איז דער אלט־נייער חלום: אייביקער שלום־וואפנ־לאזיקייט ווידער ארויף אויף דעם סדר היום. איבערהויפּט האָט דערצו א גרויסן שטוים געגעבן דער אינטערנאַ־ציאָנאלער סאציאליסטישער קאָנגרעס. וואָס איז לעצטנס פארגעקומען אין ווין. דער קאמף קעגן די מיליטאריס־טישע טענדענצן פון איינינקע גרויס־מאכט איז געווען דער מיטל־פונקט פון אלע זיינע זיצונגען און בראַטונגען. איינצייטיק הערט טי אויף די ענגלישע פרעסע צו אונטערשטרייכן די גוטווענ־דיקייט פון א וואפן פארקלענערונג אלס א פראָלאָג צו א דערוואַרטעטן שלום.

שוין ביי דער ערשטער באגעגעניש צווישן די ענגלישע און דייטשע מלוכה לייט אין לאָנדאָן איז געווען א רעדע וועגן דעם. מ'האָט דאָמאָלט געשמו־עסט אין די פאריזער פאָליטישע קרייז זען, אז ס'האָט זיך געהאנדלט אין לאנדאָן וועגן א מין דייטש־ענגלישן אמעריקאנישן פראָנט קעגן דער פראַנ־צויזישער מאכט. אגן זיי אלס שטילער ענטפער אויף דעם דאָזיקן אנגריף האָט בריאָן, דער פראַנצויזישער אויסערד־מיניסטער צוגעשיקט צום פעלקערבונד אין דשענעוע זיין מעמאָראנדום וועגן אָט דער פראָבלעם. דער מארשאל אוך געווען רעדאגירט לויט דעם אלטן פראַנצויזישן נוסח: פראָנקרייך האלט זיך פעסט ביים ארטיקל נומער אכט פונם וועראָסאָלער טראקטאט, וועלכער אנערקענט אז צוליב דעם שלום דאַרף מען פארקלענערן די אנטוואפענונג ביז א מינימום, זיך רעכענענדיק דערביי מיט די פארזיכערונגס נויטן פון ע־ער לאנד באזונדער. היות, וואָס די היטלערישע באוועגונג אינם דייטשן רייך פון איין זייט און די אימאָליעריי שע אפּעטיט פון דער צווייטער זייט באאמרוהיגן גאנץ שטארק די פראַנ־צויזישע געמיטער מוז די פראַנצויזישע מאכט אין א געוויסער מאָס באגרעניצן.

איר אנטוואפענונג־דראנג — זי וויל דעם שלום מיט דעם גאנצן הארצן, — זי מוז זיך אבער באוואָרענען אונטער די אומשטענדן.

נאָכדעם האָבן מאקדאָנאלד, הענ־דערסאָן און סטימסאָן באזוכט בערלין: די נעשפּרעכן, ווי מ'האָט לייכט גע־קאָנט פאראויסזעען, האָבן זיך ווידער געדרייט ארום דעם אנטוואפענונג פראָבלעם. סטימסאָן, דער אמעריקאנער מלוכה־מענש, האָט זיך כמעט די גאנצע צייט געהאמפערט מיט דעם ענגלישן גרעגער, דעם הויפּט קאָמאנדיר פונם דייטשן מיליטער. הואווערס שליח האָט זיך באמיט, אז דייטשלאנד זאָל זיך אפּזאָגן פון בויען דעם אזוי גערופענעם "קעשענע־קרייצער", דורך וועלכן זי וויל געווינען אן איבערוויכט אויפן באלטישן ים און האָבן א פארזיכערונג קעגן פויל. מאקדאָנאלד און הענדער־סאָן האָבן אריינגע'טענה'ט, אז דייטש־לאנד זאָל זיך אפּזאָגן פונם שטאנ־פּונקט, וואָס איר פארשטייער, דער גראף בערנסטארף, האָט פארטיידיקט אויף דער לעצטער זשענעווער קאָנפע־רענץ קאמיטע. דייטשלאנד, נעמלאך, האָט דאָמאָלסט באהויפּטעט, אז זי קאָן ניט מסכים זיין אויף א ענגצלאָ־פון זיין זייט צוגעגעבן, וועט געווישן פארפון קיין רעה ניט האָבן: מ'וועט זיך שוין באמיען, אז די ביז־איצטיקע אינטערנאַציאָנאלע טראקטאטן, וואָס קרייזווז דאָס דייטשע רייך, זאָלן עט־וואָס געענדערט ווערן; מ'וועט זיך טאראן אז דער טלחמה־חובות זאָלן אַב־מילדערט ווערן. קורץ, ס'וועט גוט זיין.

די דייטשע פרעסע האָט, פארשטענ־דלאך, מיט א באַגייסטערונג אויפגע־נומען די חשוב'ע פארשטייער פון דער לייבאָר פארטיי. ס'וועט זיין זייער באוויזענד, צו ברייננגען אייניקע כאָ־ראקטעריסטישע, אין דער הינזיכט, קומט! — האָט חוה א קאָמאנדעווע געמאָן. זי האָט זיך אָנגעבויגן צו גע־מען זלאטעס קאָרב, וועלכן דער "לעס־ניק" האָט פליגט פון אירע הענט אריס־געכאפּט, און זיי האָבן זיך עגלאָזן צום פלאץ, וואו זיי האָבן זייערע פעלקער אויבערגעלאָזן.

אויף דעם גראָז ביים ברעג פון א שטיל מורכלענדיק וואַסער, אין דעם שאטן פון די הויכע צעצווייטיגע סאָס־נעס, האָבן זיי זיך אויסגעזעצט. חוה האָט אלעס זייער אָנגענומען צוגעגרייט, און זיי האָבן גאנץ געמיטלאך צוגע־ביסן.

ביז וואנען חוה האָט אלעס צוגע־ראָטן, איז זלאטע געלעגן צעוואָרפן אויפן גראָז, אונטער א שאָטן'דיקן בוים, אין האָט געשמאק געבראָפּען. חוה האָט זיך אוועקגעזעצט מיט יענאָרן ביים פאר'חלומ'טן וואָסערל און האָבן זיך אריינגעלאָזן אין א פארטרוילאכן שמועס.

— איך וואָלט קיינמאָל ניט גע־גלויבט, ווען איר זאָגט מיר, אז א אי־ריש מיידל זאָל האָבן דעם מוט, וואָס איר האָט היינט אויסגעוויזן. זייער וויניק קריסטלאכע מיידלאך וואָלטן געהאט דעם מוט צו האנדלען, ווי איר. איך נעם מיין היטל אראָפּ פאר אייך.

— האָט יענער אויסגעזאָגט.

חוה האָט זיך געפונען געשמייכלט פון דער באמערקונג און האָט מיט זיי־טיקע בליקן גוט באטראכט יענאָרן, מיט אזא מאן איז זי נאָך קיינמאָל ניט געקומען אין באריהונג. אין מערקווי־דיק, עפּעס האָט זי געפילט ווי אומ־זעבערע פעדים האָבן זיך געשפּונען און געווענט צווישן אן ארום זיי פון ער־שטען בליק, כיי דער ערשטער באגע־נעניש. זי האָט עס אינסטינקטיוו גע־פילט, כאָטש זי האָט עס ניט געוואָלט און ניט געקאָנט צוגעבן.

א לאנגע צייט האָבן זיי געשמועסט. פארענטגעדיק אויף אלעס ארום זיך. ער האָט איר דערציילט, ווי ער איז אונ־פארבליבן א קייזאָכדיקער יתום, האָט זיך גענומען אנגעוואָלגערט איבער דער וועלט. (דאָס האָט ביי חוה'ן אויסגע־רופן א וואָרימע סימפּאטיע צו אים), ביים "דינען" האָט ער זיך אויסגע־צייכנט אלס שיסער, האָט אים זיין פאלקאָוניק רעקאָמענדירט צום פריץ (מיט וועלכן ער איז א גוטער פריינט) פאר א "לעסניק". נאָכדעם ווי זיין טערמין "סלוזשבע" האָט זיך געענדיגט, דער פריערדיקער "לעסניק" האָט גע־האלטן ביים פאָלאָזן דעם פאסט, האָט אים דער פריץ גלייך אנגעשטעלט.

— דערווייל בין איך א "כאלאָס־טיאָק" — האָט דער יענער צווישן אנ־דערעם פיל באדייטנד באמערקט. — אבער ווען מיר מאָכט זיך צום היינט אזא כוואטסקע מיידל ווי איר זייט, וואָלט איך ניט פיל געטראכט צו הייר־ראָן. — האָט ער פארענדיקט.

חוה האָט זיך האסטיק א הויב גע־טאָן פון ארט, א בליק געטאָן אויף דער זון, און האָט מיט פארלענגטייט באַ־מערקט:

— עס ווערט שוין שפּעט. באלד צייט די בחמות מעלקן, און מיר האָבן נאָך א פאר וויארסט צו גיין מיטשלע־פנדיק מיט זיך די שווערע "פארזינעס".

און אומקערנדיק זיך צו דער שלאָ־ניק" האָט פליגט פון אירע הענט אריס־געכאפּט, און זיי האָבן זיך עגלאָזן צום פלאץ, וואו זיי האָבן זייערע פעלקער אויבערגעלאָזן.

אויף דעם גראָז ביים ברעג פון א שטיל מורכלענדיק וואַסער, אין דעם שאטן פון די הויכע צעצווייטיגע סאָס־נעס, האָבן זיי זיך אויסגעזעצט. חוה האָט אלעס זייער אָנגענומען צוגעגרייט, און זיי האָבן גאנץ געמיטלאך צוגע־ביסן.

ביז וואנען חוה האָט אלעס צוגע־ראָטן, איז זלאטע געלעגן צעוואָרפן אויפן גראָז, אונטער א שאָטן'דיקן בוים, אין האָט געשמאק געבראָפּען. חוה האָט זיך אוועקגעזעצט מיט יענאָרן ביים פאר'חלומ'טן וואָסערל און האָבן זיך אריינגעלאָזן אין א פארטרוילאכן שמועס.

— איך וואָלט קיינמאָל ניט גע־גלויבט, ווען איר זאָגט מיר, אז א אי־ריש מיידל זאָל האָבן דעם מוט, וואָס איר האָט היינט אויסגעוויזן. זייער וויניק קריסטלאכע מיידלאך וואָלטן געהאט דעם מוט צו האנדלען, ווי איר. איך נעם מיין היטל אראָפּ פאר אייך.

— האָט יענאָר אויסגעזאָגט.

חוה האָט זיך געפונען געשמייכלט פון דער באמערקונג און האָט מיט זיי־טיקע בליקן גוט באטראכט יענאָרן, מיט אזא מאן איז זי נאָך קיינמאָל ניט געקומען אין באריהונג. אין מערקווי־דיק, עפּעס האָט זי געפילט ווי אומ־זעבערע פעדים האָבן זיך געשפּונען און געווענט צווישן אן ארום זיי פון ער־שטען בליק, כיי דער ערשטער באגע־נעניש. זי האָט עס אינסטינקטיוו גע־פילט, כאָטש זי האָט עס ניט געוואָלט און ניט געקאָנט צוגעבן.

א לאנגע צייט האָבן זיי געשמועסט. פארענטגעדיק אויף אלעס ארום זיך. ער האָט איר דערציילט, ווי ער איז אונ־פארבליבן א קייזאָכדיקער יתום, האָט זיך גענומען אנגעוואָלגערט איבער דער וועלט. (דאָס האָט ביי חוה'ן אויסגע־רופן א וואָרימע סימפּאטיע צו אים), ביים "דינען" האָט ער זיך אויסגע־צייכנט אלס שיסער, האָט אים זיין פאלקאָוניק רעקאָמענדירט צום פריץ (מיט וועלכן ער איז א גוטער פריינט) פאר א "לעסניק". נאָכדעם ווי זיין טערמין "סלוזשבע" האָט זיך געענדיגט, דער פריערדיקער "לעסניק" האָט גע־האלטן ביים פאָלאָזן דעם פאסט, האָט אים דער פריץ גלייך אנגעשטעלט.

— דערווייל בין איך א "כאלאָס־טיאָק" — האָט דער יענער צווישן אנ־דערעם פיל באדייטנד באמערקט. — אבער ווען מיר מאָכט זיך צום היינט אזא כוואטסקע מיידל ווי איר זייט, וואָלט איך ניט פיל געטראכט צו הייר־ראָן. — האָט ער פארענדיקט.

חוה האָט זיך האסטיק א הויב גע־טאָן פון ארט, א בליק געטאָן אויף דער זון, און האָט מיט פארלענגטייט באַ־מערקט:

— עס ווערט שוין שפּעט. באלד צייט די בחמות מעלקן, און מיר האָבן

(וויטערעס קומט)

דאָס פּראָבלעם פון אנטוואפענונג

פון אונזער ספּעציעלן קאָרעספּאנדענט

פון ב. ירושלמי

דאָס אנטוואפענונג פראָבלעם רופט ביי היינטיקן טאָג ארויס א גרויסע פאלעמיק אין דער אינטערנאציאָנאלער פרעסע. צוליב די פינאנציעלע שווע־ריקייטן פונם דייטשן רייך אין דער־ענין בחכרח אפּגערוקט געוואָרן אן א זייט. נאָר איצט, ווען די מהומה האָט זיך א ביסל באַרואיקט און דייטשלאנד זוכט מיט איינענע כחות אן אויסגאנג פון איר שווערער לאגע, איז דער אלט־נייער חלום: אייביקער שלום־וואפנ־לאזיקייט ווידער ארויף אויף דעם סדר היום. איבערהויפּט האָט דערצו א גרויסן שטוים געגעבן דער אינטערנאַ־ציאָנאלער סאציאליסטישער קאָנגרעס. וואָס איז לעצטנס פארגעקומען אין ווין. דער קאמף קעגן די מיליטאריס־טישע טענדענצן פון איינינקע גרויס־מאכט איז געווען דער מיטל־פונקט פון אלע זיינע זיצונגען און בראַטונגען. איינצייטיק הערט טי אויף די ענגלישע פרעסע צו אונטערשטרייכן די גוטווענ־דיקייט פון א וואָפן פארקלענערונג אלס א פראָלאָג צו א דערוואַרטעטן שלום.

שוין ביי דער ערשטער באגעגעניש צווישן די ענגלישע און דייטשע מלוכה לייט אין לאָנדאָן איז געווען א רעדע וועגן דעם. מ'האָט דאָמאָלסט געשמו־עסט אין די פאריזער פאָליטישע קרייז זען, אז ס'האָט זיך געהאנדלט אין לאָנדאָן וועגן א מין דייטש־ענגלישן אמעריקאנישן פראָנט קעגן דער פראַנ־צויזישער מאכט. אגן זיי אלס שטילער ענטפער אויף דעם דאָזיקן אנגריף האָט בריאָן, דער פראַנצויזישער אויסערד־מיניסטער צוגעשיקט צום פעלקערבונד אין דשענעוע זיין מעמאָראנדום וועגן אָט דער פראָבלעם. דער מארשאל אוך איז אריין אין מעמאָראנדום אין דער אלטן פראַנצויזישן נוסח: פראָנקרייך האלט זיך פעסט ביים ארטיקל נומער אכט פונם וועראָסאָלער טראקטאט, וועלכער אנערקענט אז צוליב דעם שלום דאַרף מען פארקלענערן די אנטוואפענונג ביז א מינימום, זיך רעכענענדיק דערביי מיט די פארזיכערונגס נויטן פון ע־ער לאנד באזונדער. היות, וואָס די היטלערישע באוועגונג אינם דייטשן רייך פון איין זייט און די אימאָליעריי שע אפּעטיט פון דער צווייטער זייט באאמרוהיגן גאנץ שטארק די פראַנ־צויזישע געמיטער מוז די פראַנצויזישע מאכט אין א געוויסער מאָס באגרעניצן.

איר אנטוואפענונג־דראנג — זי וויל דעם שלום מיט דעם גאנצן הארצן, — זי מוז זיך אבער באוואָרענען אונטער די אומשטענדן.

נאָכדעם האָבן מאקדאָנאלד, הענ־דערסאָן און סטימסאָן באזוכט בערלין: די נעשפּרעכן, ווי מ'האָט לייכט גע־קאָנט פאראויסזעען, האָבן זיך ווידער געדרייט ארום דעם אנטוואפענונג פראָבלעם. סטימסאָן, דער אמעריקאנער מלוכה־מענש, האָט זיך כמעט די גאנצע צייט געהאמפערט מיט דעם ענגלישן גרעגער, דעם הויפּט קאָמאנדיר פונם דייטשן מיליטער. הואווערס שליח האָט זיך באמיט, אז דייטשלאנד זאָל זיך אפּזאָגן פון בויען דעם אזוי גערופענעם "קעשענע־קרייצער", דורך וועלכן זי וויל געווינען אן איבערוויכט אויפן באלטישן ים און האָבן א פארזיכערונג קעגן פויל. מאקדאָנאלד און הענדער־סאָן האָבן אריינגע'טענה'ט, אז דייטש־לאנד זאָל זיך אפּזאָגן פונם שטאנ־פּונקט, וואָס איר פארשטייער, דער גראף בערנסטארף, האָט פארטיידיקט אויף דער לעצטער זשענעווער קאָנפע־רענץ קאמיטע. דייטשלאנד, נעמלאך, האָט דאָמאָלסט באהויפּטעט, אז זי קאָן ניט מסכים זיין אויף א ענגצלאָ־פון זיין זייט צוגעגעבן, וועט געווישן פארפון קיין רעה ניט האָבן: מ'וועט זיך שוין באמיען, אז די ביז־איצטיקע אינטערנאַציאָנאלע טראקטאטן, וואָס קרייזווז דאָס דייטשע רייך, זאָלן עט־וואָס געענדערט ווערן; מ'וועט זיך טאראן אז דער חלחמה־חובות זאָלן אַב־מילדערט ווערן. קורץ, ס'וועט גוט זיין.

די דייטשע פרעסע האָט, פארשטענ־דלאך, מיט א באַגייסטערונג אויפגע־נומען די חשוב'ע פארשטייער פון דער לייבאָר פארטיי. ס'וועט זיין זייער באוויזענד, צו ברייננגען אייניקע כאָ־ראקטעריסטישע, אין דער הינזיכט, אויסצוגיין פון די אנגעזעענסטע בערלי־נער צייטונגען. דער "דייטשער טאגעס־צייטונג" האָט זיך מיט פאלגנדע ווער־טער אויסגעדרוקט: "דאָס דייטשע פאָלק שאאט אָפּ ווי געהעריק דעם ווי־זיט פון די הויכגעשטעלטע ענגלישע מלוכה־טוער און באנריסט הארציק זיי־ערע באמיאונגען צו פארזיכערן דעם שלום אויף דער וועלט. ניט ענגלאנד און ניט דייטשלאנד קאָנען ניט דער־לאָזן, אז אייראָפּע זאָל זיך אייביק גע־פינען אונטער דער הערשאפט פון פראנקרייך. אויב פאריז ציט איצט שטארק אָן דעם שטריק, וועלן זיך אויף דער גאנצער ערד דערוועקן אפּאָזיציע־כחות, וואָס וועלן ביי איר צונעמען איר העגעמאָניע איבער דער אלטער וועלט. פראנקרייך געפינט זיך איצט אויך ביי א דעצידירנדן וועגד־פונקט: וויל זי זיך אוועקלאָזן אויף נאָפּאָלעאָן דעם ער־שטענס אדער לואי דעם פערצנטן וועג־גען? אדער זי וועט ענדלאך פונם טיפן הארצן אנערקענען די גלייכהייט פון אלע אייראָפּייאישע גרויס־מאכ־טען?.." "די פאריזער און לאנדאָנער קאָנפערענצן ביישזערט זיך די "גערמא־ניע", ערם איצטיקן קאנצלערס צייי־טונג, האָבן דייטלאך באוויזן, אז פראנקרייך וויל מיט אירע גאָלד־קאָנא־נען און זילבער־קוילן אויסאיבן איר זעלבסט־הערשאפט אויף דער אינטער־נאציאָנאלער בינע... ווי לאנג נאָך וועט מען זיך זאָגן פירן ביי דער נאָך אז קיינען פאר פאריז, ווי פאר אן עגל הוהב?.." אינם זעלבן נייסט איז אויך געשריבן אין אלע איבעריקע צייטונגען. מ'איז אבער דערביי: פארבליבן: קיין קאנקרעטע רעזאָלוציעס האָט מען ניט אנגענומען.

* * *

די לאנע אין אייראָפּע איז איצט אן אנגעכמאַרעטע. א פארנעפלטע. אלע שיינע ווערטער און טרוימען וועגן א קבוד'דיקן (בריאָנ'ס נוסח) און חילות־אפּשאפונג (ענדערסאָנ'ס נוסח) זעען אויס צו זיין לופט־שלעסער, ווי ממ־שות'דיקע פאקטן, וואָס לאָזן פאר־ווירקלאכן. ס'איז שווער, זייער שווער צו גלויבן, אז די קאָנפערענץ פון 1932 זאָל עפּעס פועל זיין לטוב. הלוואי זאָל איך האָבן א ליגן געזאָגט...

פאריז, דעם 7טן אוגוסט, 1931.

דער גע'שמד'טער דרייליגג

(פון דער סעריע "משיחדים")

פון אלחנן

(פארזעצונג)

אנקומענדיק אויפן פלאץ, איז זי געבליבן ווי פארשטייענדיק, אָן אטעם און אן לשון. א הויך אטלעטיש געבוי־טער מאן, אין דער קלייידונג פון א יע־נער, מיט א רויטערנדער